

Odnos religioznosti i seksualnosti

Paula Anušić

Filozofski fakultet u Zagrebu

Odsjek za psihologiju

ORCID: 0009-0005-0425-4168

Sažetak

Religioznost i seksualnost važni su aspekti ljudskog funkcioniranja, no istraživanja njihove povezanosti otežavaju složenost i višedimenzionalnost konstrukta religioznosti. Stoga se prilikom istraživanja konstrukta religioznosti preporuča razvijati instrumente koji bi bili primjenjivi u različitim kulturalnim i religijskim kontekstima. Ovaj pregledni rad detaljno istražuje koja je uloga religioznosti u doživljavanju uporabe pornografije te na koji način je religioznost povezana sa seksualnim zadovoljstvom i anksioznošću. Osim toga, u radu se nastoji odgovoriti na pitanje ima li religioznost zaštitnu ulogu u odgovornom seksualnom ponašanju. Rezultati postojećih istraživanja pokazuju da pornografija, iako se često doživljava kao sredstvo istraživanja vlastite seksualnosti, u religioznih osoba može izazvati kognitivnu disonancu. Kada je riječ o seksualnom zadovoljstvu, uloga religioznosti ovisi o bračnom statusu, dok se u osoba koje su bile odgajane u skladu s religioznim vrijednostima često javlja povećana razina anksioznosti vezana uz seksualna ponašanja. Uz to, čini se kako religioznost u značajnoj mjeri sprječava upuštanje u seksualno rizična ponašanja.

Ključne riječi: pornografija, religija, seksualno zdravlje, seksualnost

Uvod

Uloga religioznosti i duhovnosti u svakodnevnom funkcioniranju pojedinca sve se češće prepoznaje kao značajan čimbenik u brojnim aspektima života. Ta se uloga očituje u različitim domenama, uključujući ispunjenje duhovnih potreba (Van Nieuw Amerongen-Meeuse i sur., 2021), povišeno samopoštovanje (Colbert i sur., 2009) i općenito veće zadovoljstvo životom (Leondari i Gialamas, 2009). Iako se religioznost ponekad kombinira s konceptom duhovnosti, ta dva pojma nisu identična jer se mogu razlikovati u svojim funkcijama i s obzirom na kontekst

u kojem se izražavaju (Pargament i sur., 2013). Uz to, u društvenim znanostima postoje različite definicije religioznosti i duhovnosti/spiritualnosti (Hardy i sur., 2019). Naime, religioznost se odnosi na afirmativan odnos s jednom ili više religija, a duhovnost ili spiritualnost na individualni osjećaj povezanosti sa svetim ili nadnaravnim (Jensen, 2021). Nadalje, definicija religije najčešće uključuje skup doktrinarnih uvjerenja i ponašanja koja su karakteristična za sljedbenike određene religije (Jensen, 2021). Religija je prisutna u različitim društvima te povezana s mnogo varijabli, uključujući i psihičko i fizičko zdravlje, pri čemu istraživanja pokazuju da religioznost može imati i pozitivne i negativne ishode po zdravlje (Koenig, 2015; Tarakeshwar i sur., 2003). Prema podacima iz 2022. godine najviše je sljedbenika kršćanstva (31,6 %), potom islama (25,8 %), hinduizma (15,1 %) i budizma (6,6 %), a religijski neopredijeljenih 14,4 % (Statista, 2023). Ipak, čini se da postoji općeniti pad u prakticiranju religija. Uz to, porast sekularizma u modernom zapadnom društvu djelomično je povezan s porastom duhovnosti/spiritualnosti među osobama koje se samoidentificiraju kao duhovne/spiritualne, ali ne i religiozne (Willard i Norenzayan, 2017).

Istraživači se uglavnom slažu da je religioznost višedimenzionalni fenomen, pa se u skladu s time ona često proučava na način da se raščlanjuje na nekoliko dimenzija. Kako bi se procijenile različite dimenzije religioznosti, razvijeno je više od 200 različitih instrumenata (Cutting i Walsh, 2008; Hill i Edwards, 2013). Međutim, takvo dimenzionalno proučavanje religioznosti iz međukulturalne perspektive poseban je izazov s obzirom na to da religije, kao i oblici javne i privatne religioznosti, variraju među kulturama. Zbog toga bi bilo korisno usmjeriti se na koncept „generalizirane (opće) religioznosti“. Opće mjere religioznosti odnose se na razinu intenziteta ili važnosti, odnosno procjenu koliko je religioznost istaknuta u životu pojedinca (Huber i Huber, 2012). Najčešće se mjeri pitanjima poput: „Koliko Vam je religija važna?“ ili „U kojoj se mjeri smatrate religioznom osobom?“. U procjeni generalizirane religioznosti valja isključiti moguće korelate ili ishode povezane s religijskim vjerovanjima, poput načina suočavanja sa stresnim životnim situacijama (Huber i Huber, 2012; Saroglou, 2011; Saroglou i sur., 2020). Nadalje, moguće je rabiti tek nekolicinu instrumenata u različitim religijskim tradicijama (Lemos i sur., 2019; Meuleman i Billiet, 2011), a gotovo nijedan instrument ne nudi čvrste dokaze o mjernoj invarijantnosti. Naime, invarijantnost mjerenja odnosi se na to da se isti konstrukt mjeri jednako u različitim skupinama (Davidov i sur., 2014). U dosadašnjim su istraživanjima određene religije, poput kršćanstva, često pretjerano zastupljene te je time otežana generalizacija rezultata, posebno kada je riječ o zaključivanju o odnosima religioznosti s ciljanim ishodima u različitim kulturalnim kontekstima. Stoga je

nužno razviti i prilagoditi instrumente tako da budu primjenjivi u raznolikim religijskim i kulturnim okruženjima te testirati njihovu mjernu invarijantnost.

U području istraživanja seksualnosti raste svijest o potrebi da se seksualni razvoj, zdravlje i dobrobit razmatraju kao višedimenzionalni fenomeni. Stoga pristupi istraživanja seksualnosti postaju sveobuhvatniji i sve više holistički (Diamond i Hubener, 2012). Istraživači češće naglašavaju važnost psiholoških i emocionalnih aspekata seksualnosti, i u smislu indikatora dobrobiti i kao čimbenika koji na nju utječu. Također, istraživači se usmjeravaju i na načine na koje pojedinci koncipiraju vlastitu seksualnost s obzirom na to da su ti individualni uvidi u seksualnost povezani s ponašanjem, tjelesnim iskustvima i emocionalnim aspektima seksualnog funkcioniranja (Potki i sur., 2017). U tom smislu često se istražuju seksualni pojam o sebi (engl. *sexual self-concept*) i vlastite sheme o seksualnosti (engl. *sexual self-schema*) (Andersen i Cyranowski, 1994; Rostosky i sur., 2008). Seksualni pojam o sebi može se definirati kao konstrukt koji se odnosi na pojedinčevu pozitivnu ili negativnu percepciju sebe kao seksualnog bića (Rostosky i sur., 2008). Nadalje, vlastite sheme o seksualnosti shvaćaju se kao kognitivna reprezentacija ili generalizacija različitih aspekata vlastite seksualnosti (Andersen i Cyranowski, 1994). Pregledom literature (236 radova objavljenih između 1990. i 2020. godine) Astle i suradnici (2023) preporučuju preispitivanje postojećih mjernih instrumenata seksualnog pojma o sebi i vlastite sheme o seksualnosti, posebno s naglaskom na to koliko precizno obuhvaćaju te konstrukte i na kojim populacijama. Nadalje, ističu važnost uključivanja rodno, spolno i etnički raznolikih te ranjivih skupina (primjerice, osoba sa psihičkim teškoćama, traumatskim iskustvima ili u prijelaznim životnim fazama). Također se ističe potreba za istraživanjima u različitim razvojnim razdobljima, uključujući djetinjstvo i stariju dob. Takvim pristupom moguće je doprinijeti sveobuhvatnijem razumijevanju seksualnosti i učinkovitijem promicanju seksualne dobrobiti tijekom života (Astle i sur., 2023).

Posljednjih godina mnoge vjerske zajednice nastoje odgovoriti na pitanja vezana uz seksualnost, uključujući pitanja umjetne reproduktivne tehnologije, nevjere, razvoda, seksualne orijentacije, seksualnog obrazovanja i uporabe pornografije (Turner i Stayton, 2014). Stoga je cilj ovoga preglednog rada prikazati rezultate istraživanja odnosa religioznosti i seksualnosti. U radu će se detaljnije raspraviti uloga religioznosti u doživljavanju uporabe pornografije te veza religioznosti i seksualnog zadovoljstva i anksioznosti. Na kraju će se pokušati odgovoriti na pitanje postoji li zaštitna uloga religioznosti u seksualnom zdravlju.

Uloga religioznosti u doživljavanju uporabe pornografije

Ashton i suradnici (2019) definiraju pornografiju kao svaki materijal seksualne tematike koji se proizvodi i distribuira uz suglasnost svih uključenih osoba, a čija je primarna namjera seksualno uzbuđenje potrošača. Dakle, istraživanja su pokazala da se pornografija najčešće rabi radi postizanja seksualnog zadovoljstva (Grubbs i sur., 2019b). Grubbs i suradnici (2018) navode kako znanstvena zajednica nije postigla konsenzus o tome mogu li ljudi postati ovisni ili kompulzivni u korištenju pornografije ili ne. Ipak, značajan broj ljudi opaža da nema kontrolu nad uporabom pornografije (Gola i sur., 2016; Kraus i sur., 2016; Sutton i sur., 2015). Međutim, postoje istraživanja koja su pronašla pozitivne učinke gledanja pornografije na internetu, poput smanjenja dosade, ublažavanja stresa i proširivanja znanja o seksualnosti (Cooper i sur., 2004; Hald i Malamuth, 2008; Paul i Shim, 2008).

Učinci religioznosti na seksualnost najčešće se promatraju kroz zabrane i ograničenja seksualnih ponašanja (Ahrold i sur., 2011), što se jasno očituje u stavovima religioznih pojedinaca prema pornografiji – oni je u pravilu doživljavaju negativno i podržavaju njezinu cenzuru (Lambe, 2004; Thomas, 2013). U skladu s time uporaba pornografije općenito je niža među religioznim adolescentima i mladim odraslima (Rasmussen i Bierman, 2016), kao i među religioznom populacijom općenito (Poulsen i sur., 2013; Wright, 2013; Wright i sur., 2013). Međutim, unatoč nižoj stvarnoj uporabi, religiozni pojedinci češće doživljavaju osjećaj ovisnosti o pornografiji (Grubbs i sur., 2017) i izraženije depresivne simptome povezane s njezinim korištenjem (Patterson i Price, 2012), što može biti rezultat sukoba između vlastitih ponašanja i religijskih uvjerenja. Taj unutarnji sukob dodatno je potvrđen istraživanjima koja ukazuju na to da uporaba pornografije u redovitim sudionika vjerskih službi može stvoriti kognitivnu disonancu te dovesti u pitanje tradicionalne vrijednosti, primjerice stavove o pobačaju, ulozi žena u društvu i obitelji (Feltey i Poloma, 1991). Zanimljivo, iako religioznost predviđa manju učestalost uporabe pornografije, istraživanja pokazuju da je prodaja pornografskog sadržaja ponekad viša u religioznijim regijama nego u onima s nižim stupnjem religioznosti (Edelman, 2009), što dodatno potvrđuje postojanje nesklada između vjerskih normi i stvarnih ponašanja. Takav nesklad može govoriti i o tome koliko je u zajednici neprihvatljivo reći da se gleda pornografski sadržaj, pa čak i u anonimnom istraživanju – moguće je da u istraživanjima samoiskaza dobivamo društveno poželjne odgovore. U tome smislu religija se pokazuje kao snažan kontekstualni čimbenik koji oblikuje ne samo obrasce korištenja pornografije nego i psihološke reakcije povezane s tim ponašanjima (Rasmussen i Kohut, 2019).

S vremenom je uočen porast empirijskih radova usmjerenih na moralnu nepodudarnost za koju istraživanja pokazuju da značajno pridonosi različitim, ranije spomenutim teškoćama vezanima uz pornografiju (Floyd i Grubbs, 2022). Unutar modela moralne nepodudarnosti (engl. *The moral incongruence model*) sama moralna nepodudarnost shvaćena je kao iskustvo upuštanja u aktivnosti koje nisu u skladu s nečijim moralnim vrijednostima (Grubbs i sur., 2019a). Dakle, moralna nepodudarnost može rezultirati doživljajem korištenja pornografije kao problematičnim (Grubbs i sur., 2019a). U nedavnom, sustavnom pregledu istraživanja Floyd i Grubbs (2022) iznijeli su zaključak da religioznost, moralno neodobravanje pornografije i moralna nepodudarnost (neusklađenost moralnih uvjerenja o seksualnom ponašanju i stvarno seksualno ponašanje) mogu biti povezani s različitim teškoćama koje se odnose na uporabu pornografije (psihološka uznemirenost, problemi u odnosima, percipirana ovisnost). Grubbs i suradnici (2015) pronašli su pozitivnu vezu između religioznosti i percipirane ovisnosti o internetskoj pornografiji. Štoviše, potvrđeno je kako je moralno neodobravanje medijator odnosa religioznosti i percipirane ovisnosti na način da religiozne osobe u većoj mjeri moralno osuđuju pornografiju, što predviđa njihovu percepciju ovisnosti. S obzirom na to da religioznost nije povezana sa stvarnim vremenom provedenim gledajući pornografiju na internetu, može se pretpostaviti da osjećaj ovisnosti više proizlazi iz moralnih stavova nego iz stvarnog ponašanja (Grubbs i sur., 2015). S obzirom na navedene nalaze u novijim istraživanjima sve se više pažnje pridaje složenijem razumijevanju problematične uporabe pornografije. U obzir se uzimaju i ponašanje i moralni kontekst pojedinca. Štoviše, uočen je pomak prema integrativnoj konceptualizaciji problematične uporabe pornografije na način da se u obzir uzimaju i objektivno ponašanje i moralna percepcija (npr., Grubbs i sur., 2019a). Glavna implikacija dosadašnjih nalaza odnosi se na ulogu vjerskoga i moralnoga konteksta na doživljaj uporabe pornografije kao problematične (Floyd i Grubbs, 2022). Iako uporaba pornografije može izmaći kontroli do te mjere da se može promatrati kao psihički poremećaj (Mennig i sur., 2022), prema dijagnostičkim kriterijima takva se uporaba pornografije ne smatra poremećajem kompulzivnoga seksualnog ponašanja čak ni ako nelagoda pojedinca proizlazi iz moralnoga neodobravanja pornografije (Kraus i sur., 2018). No čini se da je moralna nepodudarnost klinički relevantan izvor nelagode (Grubbs i sur., 2019a). Stoga je važno razlikovati osobe koje pokazuju pretjerane ili kompulzivne obrasce uporabe pornografije od onih koje možda ne ispunjavaju dijagnostičke kriterije za poremećaj kompulzivnoga seksualnog ponašanja, ali doživljavaju značajnu psihološku nelagodu uslijed moralne nepodudarnosti. Neovisno o etiologiji, objema skupinama treba biti pružena odgovarajuća pomoć i podrška (Floyd i Grubbs, 2022). Dakle, postoji potreba za istraživanjem subjektivno percipiranih problema s

pornografijom, s posebnim naglaskom na terapijske pristupe koji su usmjereni na osobe u kojih izvor poteškoća proizlazi iz moralne nepodudarnosti, a ne iz stvarnoga nereguliranog ponašanja.

Seksualna sloboda i/ili duhovna borba? Seksualno zadovoljstvo i anksioznost religioznih osoba

Pojmu seksualnog zadovoljstva pripisuju se različite definicije. Postoje dvije glavne tematske cjeline koje definiraju seksualno zadovoljstvo: osobna seksualna dobrobit i partnerski (dijadni) procesi (Pascoal i sur., 2014). Pod osobnu seksualnu dobrobit najčešće se misli na seksualni užitak. Pri tome, seksualni užitak povezan je s dijadnim procesom obostranoga partnerskog užitka u kojem orgazam ima važnu ulogu (Pascoal i sur., 2014). Dosadašnja istraživanja o povezanosti religioznosti s učestalošću seksualnih odnosa i seksualnim zadovoljstvom daju neujednačene rezultate, djelomično zbog različitih normi koje religijske tradicije propisuju za seksualnost unutar i izvan braka. U kontekstu abrahamskih religija (npr. kršćanstvo, judaizam, islam) seksualni odnosi izvan braka uglavnom se ne prihvaćaju, a bračna seksualnost (među heteroseksualnim parovima) često doživljava svetom i temeljnom sastavnicom bračnog života (Hackathorn i sur., 2016; Hernandez-Kane i Mahoney, 2018; McQuillan, 2004). Takvo tumačenje može pridonijeti većoj emocionalnoj uključenosti i boljoj seksualnoj dinamici unutar braka. Hernandez-Kane i Mahoney (2018) pokazali su da je doživljaj bračne seksualnosti kao duhovno važnog aspekta braka povezan s povećanom učestalošću seksualnih odnosa i zadovoljstvom tijekom prve godine braka. Slično, Dew i suradnici (2020) navode da parovi koji brak smatraju svetinjom češće iskazuju emocionalnu podršku i bliskost, što može dodatno unaprijediti kvalitetu seksualnih odnosa. Istraživanja također ukazuju na to da redoviti odlazak na vjerske obrede može biti pozitivno povezan sa seksualnim zadovoljstvom. (Waite i Joyner, 2001).

U istraživanju koje je proveo Cranney (2020) ispitivao se odnos između seksualnog aspekta zadovoljstva životom, učestalosti seksualnih odnosa i niza različitih mjera religioznosti, pri čemu su testirani demografski moderatori (dob, razina obrazovanja, bračni status). Što se tiče zadovoljstva seksualnim životom, sudionici koji su redovito pohađali vjerske službe i često se molili izvještavali su o višem zadovoljstvu seksualnim životom. Taj pozitivni odnos bio je konzistentan bez obzira na bračni status, dob i spol (Cranney, 2020). Kada je riječ o učestalosti seksualnih aktivnosti, dobivena je pozitivna povezanost između religioznosti i učestalosti

seksualnih aktivnosti u bračnim parova koji su se često molili i visoko ocjenjivali svoju duhovnost. Međutim, u neudanih i neoženjenih osoba učestalije sudjelovanje u vjerskim obredima pokazalo je negativnu povezanost sa seksualnom aktivnošću, što je mogući odraz tradicionalnih religijskih stavova koji ne odobravaju izvanbračne spolne odnose (Cranney, 2020). Nedostatak je toga istraživanja zanemarivanje specifične populacije, što bi moglo doprinijeti variranju rezultata. Primjerice, uključivanje seksualnih manjina koje su odrasle u religijskim zajednicama koje ne prihvaćaju njihovu orijentaciju moglo bi pokazati rezultate koji idu u smjeru sniženoga seksualnog zadovoljstva ili bi čak seksualno zadovoljstvo negativno koreliralo s religioznošću.

Osim u izvanbračnim odnosima, zadovoljavajući seksualni odnosi imaju ključnu ulogu u kvaliteti i stabilnosti braka (Dew i sur., 2020). Stoga da bi ispitali povezanost između religioznosti i samoprocjene seksualnog zadovoljstva supružnika, Dew i suradnici (2020) rabili su dijadne podatke iz nacionalno reprezentativnog uzorka bračnih parova ($N = 1368$) starosti između 18 i 45 godina. Rabili su zajedničke i pojedinačne mjere religioznosti te ispitivali mehanizme u bračnom odnosu koji bi mogli biti povezani s religioznošću i seksualnim zadovoljstvom. Što se tiče individualne religioznosti i seksualnog zadovoljstva, dobiveno je da je viša individualna religioznost pozitivno povezana s većim seksualnim zadovoljstvom u obaju partnera (Dew i sur., 2020). Nadalje, sudjelovanje u zajedničkim religioznim aktivnostima kod kuće bilo je pozitivno povezano sa seksualnim zadovoljstvom muževa, no nije bilo značajno povezano sa seksualnim zadovoljstvom žena. Naposljetku, za muževe je veća religioznost bila povezana s većim angažmanom u braku, uključujući manju učestalost konflikata, veću predanost i češće izražavanje ljubavi malim gestama, što je posredno povećavalo njihovo seksualno zadovoljstvo. Za žene su te veze bile slabije izražene (Dew i sur., 2020). Rad Dewa i suradnika (2020) značajan je iskorak u istraživanju s obzirom na to da su u analizi korišteni dijadni podaci. Naime, u tom slučaju mogu se uspoređivati iskustva obaju partnera, čime se izbjegava jednostrano tumačenje odnosa. Važno je uspoređivati iskustva obaju partnera jer seksualno zadovoljstvo određuju i dijadni procesi. Uz to, u takvim istraživanjima, koja uključuju oba partnera, moguće je pratiti individualnu religioznost svakog partnera i njezinu povezanost s vlastitim, ali i partnerovim seksualnim zadovoljstvom. Osim toga, moguće je analizirati zajedničke religijske aktivnosti kao specifičan oblik bračne dinamike.

Općenito, donošenje zaključaka o odnosu religioznosti i seksualnosti otežano je zbog nejasne definicije i načina mjerenja obaju konstrukata. Koncept seksualnog zadovoljstva nije jasno definiran te je razvijeno malo teorijskih modela za njegovo razumijevanje, pri čemu

postoji mnoštvo različitih mjera koje imaju različite pristupe tom konceptu (Pascoal i sur., 2014). Neka istraživanja išla su korak dalje pa su se detaljnije usredotočila na proučavanje odnosa seksualnog zadovoljstva i religioznosti, ali su se pritom usmjerila na određenu demografiju, kao što su studenti (Morgan, 2011), ili su rabila vrlo specifične mjere seksualnosti (primjerice, fiziološko zadovoljstvo heteroseksualnih osoba prilikom prvog vaginalnog seksa) (Higgins i sur., 2010) ili religioznosti (kao što je religijska integracija u svakodnevnom životu) (McFarland i sur., 2011). Na taj način ograničilo se donošenje zaključaka u terminima moderiranja i kros-demografskih efekata (Cranney, 2020). Također, utvrđeno je da su intrinzične mjere religioznosti važnije odrednice seksualnog ponašanja i zadovoljstva od javnog izražavanja religioznosti (Ashdown i sur., 2011; Cranney, 2020; Dew i sur., 2020; Hackathorn i sur., 2016). Uz to, mogućnost generalizacije ograničena je jer se u istraživanjima koriste ranije navedene specifične populacije. Štoviše, treba pripaziti na kontekst u kojem se istraživanja provode – rezultati iz jednoga kulturnog konteksta možda nisu primjenjiva na drugi kulturni kontekst. Konačno, istraživanja seksualnog zadovoljstva uglavnom su kvantitativna, što ograničava dublji uvid u subjektivne doživljaje seksualnosti i religije koji bi se mogao dobiti kvalitativnim pristupom .

Kada osoba doživljava napetost, nelagodu i tjeskobu što se tiče seksualnog aspekta svog života, govori se o seksualnoj anksioznosti (Snell Jr i sur., 1993). U osoba koje su odrastale i bile odgajane u skladu s religioznim vrijednostima često se javlja povećana razina anksioznosti vezana uz seksualna ponašanja (Garcia i Kruger, 2010). Jayne i suradnici (2021) proveli su istraživanje čiji je cilj bio istražiti odnos religijskih vrijednosti tijekom djetinjstva, trenutnih religijskih vrijednosti i učestalosti i kvalitete razgovora koja su djeca imala sa skrbnikom o seksu te anksioznosti vezane uz seksualni čin i seksualne aktivnosti. Procjena obiteljske komunikacije o seksu mjerila se pomoću kvocijenta obiteljske seksualne komunikacije (Warren i Neer, 1986). Tri dimenzije opisuju različite aspekte obiteljske komunikacije o seksualnosti: ugodnost, informiranost i vrijednosti. Ugodnost se odnosi na to koliko članovi obitelji otvoreno razgovaraju o seksu. Informiranost procjenjuje koliko su ti razgovori edukativni, odnosno koliko informacija o seksualnosti roditelji prenose djeci. Vrijednosti se tiču prijenosa moralnih i kulturnih stavova o seksualnosti unutar obitelji (Warren i Neer, 1986). Uzorak istraživanja Jayne i suradnika (2021) uključivao je 282 sudionika, većinski studente preddiplomske razine studija te većinski heteroseksualne orijentacije (Jayne i sur., 2021). Rezultati pokazuju da je obiteljska komunikacija o seksu negativno povezana s razinama seksualne anksioznosti. Također, trenutna religijska uvjerenja nisu se pokazala značajnim prediktorom seksualne

anksioznosti u regresijskom modelu koji je uključivao i prakticiranje religije tijekom djetinjstva i obiteljsku komunikaciju o seksu. Budući da trenutna religijska uvjerenja nisu imala značajan ni bivarijantni ni višestruki odnos sa seksualnom anksioznošću ($\beta = 0,061$, $p = 0,291$), nije opravdano pretpostaviti da ona indirektno utječu na seksualnu anksioznost putem obiteljske komunikacije. Nasuprot tomu , obiteljska komunikacija o seksu pokazala se kao snažan negativan prediktor, dok je naglašena religioznost u djetinjstvu bila pozitivan prediktor seksualne anksioznosti. Nadalje, naglasak na prakticiranju religije tijekom djetinjstva povezan je s višim razinama seksualne anksioznosti. Osim toga, obiteljska komunikacija i naglasak na prakticiranju religije tijekom djetinjstva objašnjavaju čak 31,6 % varijance u seksualnoj anksioznosti. Takvi rezultati pomažu istraživačima i kliničarima bolje razumjeti čimbenike koji doprinose seksualnoj anksioznosti. Ti nalazi mogu biti korišteni za poboljšanje psihoedukacije o seksualnom odgoju za roditelje i organizacije koje rade s djecom (Jayne i sur., 2021). Stoga Jayne i suradnici (2021) predlažu da bi psiholozi, ali i drugi stručnjaci koji rade s religioznim obiteljima trebali poticati komunikaciju o seksualnosti unutar obitelji te osvijestiti osjetljivost te teme i poštivanje tuđih religijskih uvjerenja i stavova. Na taj bi se način mogla smanjiti seksualna anksioznost u ljudi koji su odrastali u religioznom okruženju i u religioznim obiteljima (Jayne i sur., 2021).

Postoji li zaštitna uloga religioznosti u seksualnom zdravlju?

Različiti izvori nude različite definicije seksualnog zdravlja, a jedna je od njih da je seksualno zdravlje stanje tjelesnog, emocionalnog, mentalnog i socijalnog blagostanja povezanog sa seksualnošću (World Health Organization, n.d.). U brizi o seksualnom zdravlju često se govori o smanjenju učestalosti upuštanja u seksualno rizična ponašanja. Dakle, u seksualno rizična ponašanja ubrajaju se konzumacija alkohola ili droga tijekom posljednjeg seksualnog odnosa, seks s više od jednog partnera i nekorištenje kondoma pri posljednjem seksualnom odnosu (Sima i sur., 2020). Takva ponašanja rizična su jer povećavaju vjerojatnost pojave neželjene trudnoće i spolno prenosivih bolesti (Lefevor i sur., 2024). Iako se nekorištenje kontracepcije smatra rizičnim seksualnim ponašanjem, mnoge religije upravo su protiv uporabe metoda kontracepcije. Štoviše, rezultati istraživanja potvrđuju kako su religioznost i plodnost u pozitivnoj korelaciji (Ellis i sur., 2017; Hackett i sur., 2015; Hayford i Morgan, 2008). U radu čiji su autori Langley i suradnici (2021) pokazalo se da su žene koje su se izjasnile kao katolkinje, protestantkinje ili pripadnice druge religije imale veću vjerojatnost neplanirane

trudnoće u usporedbi sa ženama koje nisu religijski opredijeljene. Konkretno, žene koje su religiju smatrale vrlo važnom ili donekle važnom imale su veću vjerojatnost neplanirane trudnoće (Langley i sur., 2021). S druge strane, češće pohađanje vjerskih službi bilo je povezano s manjim šansama za neplaniranu trudnoću te se time učestalo pohađanje vjerskih službi može smatrati zaštitnim čimbenikom. Takvi nalazi ukazuju na to da bi odnos religioznosti i seksualnog zdravlja mogao biti složen i ovisiti o konkretnim ponašanjima koja se proučavaju i/ili o operacionalizaciji religioznosti.

Koletić i suradnici (2021) proveli su metaanalizu čiji je cilj bio odrediti povezanost religioznosti i četiriju pokazatelja seksualno rizičnih ponašanja u adolescenata i odraslih u nastajanju: (1) dobi stupanja u prvi seksualni odnos, (2) broja seksualnih partnera, (3) korištenja kondoma pri zadnjem seksualnom odnosu i (4) dosljednosti u korištenju kondoma. Pri tom su u metaanalizi korištena istraživanja koja sadrže barem jedan kvantitativan podatak o stupnju religioznosti (osobna važnost religije, učestalost prakticiranja molitve, jačina vjerskih uvjerenja i razina religioznosti, prakticiranje vjere u životu, istaknutost vjere i važnost prakticiranja vjere) i barem jedan od ranije navedenih pokazatelja preuzimanja seksualnog rizika. Istraživanja uključena u analizu ($n = 35$) provedena su u razdoblju od 2000. do 2020. godine. Uzorak je činilo 41758 adolescenata i osoba u razvojnem razdoblju odraslosti u nastajanju (osobe između 15. i 25. godine života). Većina istraživanja uključenih u analizu provedena su u zapadnjačkim zemljama s dominantnom kršćanskom tradicijom. Religioznost je operacionalizirana kroz više različitih indikatora, uključujući važnost vjere, učestalost molitve i razinu vjerskih uvjerenja. Iz toga istraživanja mogu se istaknuti dva glavna zaključka. Pronađen je nizak, ali značajan učinak religioznosti kada se radi o dobi stupanja u prvi seksualni odnos i broju seksualnih partnera, i to takav da što su sudionici religiozniji, to se kasnije upuštaju u prvi seksualni odnos, te da općenito imaju manji broj seksualnih partnera (Koletić i sur., 2021). Ukupna veličina učinka, s uključenim svim istraživanjima, iznosi 0,11, što znači da religioznost ima nisku, ali značajnu zaštitnu ulogu u preuzimanju seksualnog rizika u mladima. S obzirom na to da je predikcijski interval predviđanja širi od 95 % intervala pouzdanosti, problem toga istraživanja jest da slične analize možda neće pronaći povezanost između razine religioznosti i preuzimanja seksualnog rizika, dakle, stupanj sigurnosti zaključivanja o tim odnosima nije visok. Nadalje, za zaključke o povezanosti stupnja religioznosti i uporabe kondoma nije bilo dovoljno istraživanja. Koletić i suradnici (2021) navode nekoliko nedostataka toga istraživanja. Prvo, u analizu je uključen mali broj istraživanja, isključivo na engleskom jeziku te se javio i problem standardizacije mjerenja. Osim toga, problem prilikom uspoređivanja istraživanja jest višedimenzionalnost

religioznosti, činjenica da je generalizacija ograničena te se ne mogu uspoređivati različite dobne skupine. Također, većina sudionika istraživanja uključenih u analizu heteroseksualne su orijentacije. S obzirom na to da je veličina učinka mala, odnosno religija ima ograničenu zaštitnu ulogu u seksualnom zdravlju mladih ljudi, autori te metaanalize navode da bi sveobuhvatno seksualno obrazovanje doprinijelo zaštitu seksualnog zdravlja svih mladih bez obzira na stupanj religioznosti (Koletić i sur., 2021).

Francis i suradnici (2019) proveli su istraživanje u kojem su ispitivali odnos religioznosti i upotrebe alkohola, droga i upuštanja u rizična seksualna ponašanja u učenika u pokrajini Western Cape u Južnoafričkoj Republici. Transverzalno istraživanje provedeno je na velikom uzorku od 20227 učenika iz 240 javnih obrazovnih ustanova. Provedena je anketa na učenicima u dobi od 10. do 23. godine. Tri četvrtine, odnosno 74 % učenika identificiralo se visoko religioznima (operacionalizirano kao pohađanje vjerskih službi ili aktivnosti najmanje jednom do dvaput mjesečno). Rezultati istraživanja pokazuju da što su učenici religiozniji, to će manje izvijestiti o upuštanju u seksualno rizično ponašanje u odnosu na učenike s niskom religioznosti. Izvješćavanje o barem jednom seksualno rizičnom ponašanju bilo je značajno povezano s lošijim mentalnim zdravljem, povećanim agresivnim ponašanjem i lošijim akademskim uspjehom. Iako je istraživanje provedeno na velikom uzorku i bilo je posve anonimno, ne može se izbjeći mogućnost davanja društveno poželjnih odgovora. Nadalje, kao i u metaanalizi Koletića i suradnika (2021), tako je i u istraživanju Francis i suradnika (2019) problem bilo definiranje religioznosti.

Iako se čini da religioznost ima značajnu zaštitnu ulogu u seksualnom zdravlju (Francis i sur., 2019; Koletić i sur., 2021), neka istraživanja pokazala su da su vjerska uvjerenja povezana sa zabudama vezanim uz cijepljenje protiv spolno prenosivih bolesti. Konkretno, u preglednom radu čiji su autori Kisa i Kisa (2024) istražen je odnos vjerskih uvjerenja i praksi prema prihvaćanju cjepiva protiv humanog papiloma virusa (HPV) u zemljama Organizacije islamske suradnje. Pregledom literature 23 istraživanja zadovoljila su kriterije uključivanja u pregledni rad. Većina istraživanja provedena je u zemljama gdje su dominantni suniti, većinski ogranak islama. Istraživanja su pokazala različite razine svijesti i prihvaćanja cjepiva protiv HPV-a. Jedno istraživanje uključeno u pregledni rad pokazuje da je znanje o HPV-u među muškim studentima Ujedinjenih Arapskih Emirata nisko (32 %) te da su nerijetki vjerski zasnovani prigovori o cjepivu i opća zabrinutost oko sigurnosti cjepiva (Ortashi i sur., 2013). Pregledom literature pokazalo se da značajan broj muslimana vjeruje kako cjepivo dovodi do neplodnosti i seksualnog promiskuiteta (Kisa i Kisa, 2024). Međutim, jedno istraživanje pokazuje da je

školski program imunizacije protiv HPV-a u Maleziji bio učinkovit bez obzira na to što je društvo multikulturalno i religiozno (Woo i sur., 2012). Nadalje, cjepivo protiv HPV-a u Nigeriji se smatra dozvolom za seksualni promiskuitet, što nije u skladu s kulturnim i vjerskim očekivanjima o predbračnoj čistoći kršćanstva i islama koje je tamo dominantno zastupljeno (Balogun i Omotade, 2018). Dakle, u zemljama u kojima postoje zablude u vezi s cjepivom protiv HPV-a treba uložiti napore za njegovim prihvatanjem. Primjerice, procijepljenost bi se mogla povećati boljom suradnjom zdravstvenih i vjerskih institucija, osobito u zajednicama u kojima religija ima snažan utjecaj.

Zaključak

Kako se religioznost, a i s njom povezana duhovnost/spiritualnost prepoznaju kao važni čimbenici u svakodnevnom životu pojedinca, cilj ovoga preglednog rada bio je prikazati odnos religioznosti i seksualnosti. Kada se mjeri koncept religioznosti, instrumenti su uglavnom usmjereni na specifične religije (najčešće kršćanstvo). Stoga je važno osmisliti mjere koje bi bile primjerenije za različita okruženja i k tome testirati mjernu invarijantnost. Slično je i sa seksualnosti, koja uključuje različite psihološke aspekte.

Istraživanja pokazuju da iako religiozne osobe rjeđe gledaju pornografske sadržaje, često doživljavaju uporabu pornografije problematičnom. Taj doživljaj nije nužno povezan s količinom uporabe, već s moralnom nepodudarnosti – neskladom između vlastitog ponašanja i religijskih normi. Takav nesklad može doprinijeti osjećaju krivnje, psihološkoj nelagodi i smanjenoj seksualnoj dobrobiti. Religioznost je također povezana sa seksualnim zadovoljstvom i anksioznosti – zadovoljstvo se djelomično povezuje s bračnim statusom i stavovima zajednice, dok je anksioznost češća u osoba odgajanih u religijskim sredinama gdje je seksualnost tabuizirana ili negativno okarakterizirana. Istraživanja pokazuju da je intrinzična religioznost (osobna duhovnost) jači prediktor seksualnog zadovoljstva nego javne religijske prakse. Dijadna istraživanja ukazuju na to da religioznost jednog partnera može pozitivno oblikovati i partnerovo zadovoljstvo. Što se tiče seksualne anksioznosti, kvalitetna i otvorena obiteljska komunikacija o seksualnosti djeluje zaštitno, dok strog religijski odgoj u djetinjstvu povećava rizik za seksualnu anksioznost. Uz to, edukacija roditelja i stručnjaka može pomoći u smanjenju tih negativnih učinaka. Što se tiče seksualnog zdravlja općenito, religioznost se povezuje s nižim stupnjem seksualno rizičnih ponašanja, no učinci su često blagi i ovise o interpretaciji

vjerskog nauka. U nekim slučajevima religijska uvjerenja mogu ograničiti pristup informacijama o kontracepciji i prevenciji bolesti.

Konačno, buduća istraživanja trebala bi rabiti šire primjenjive i standardizirane mjere religioznosti i seksualnosti. Uz to, važno je u istraživanja uključiti različite skupine sudionika kako bi se dobio jasniji uvid u njihov doživljaj religioznosti. Osim toga, trebalo bi više pažnje posvetiti međupartnerskoj dinamici, koristeći metodološke pristupe, poput analiza dijadnih podataka. Time bi se bolje razumjelo kako je religioznost povezana sa seksualnosti ne samo na individualnoj već i na relacijskoj razini. Također, buduća istraživanja trebaju procijeniti učinkovitost seksualnog obrazovanja u kontekstu različitih razina religioznosti te kako najbolje prilagoditi edukativne programe za pojedince različitih vjerskih uvjerenja.

Literatura

- Ahrold, T. K., Farmer, M., Trapnell, P. D. i Meston, C. M. (2011). The relationship among sexual attitudes, sexual fantasy, and religiosity. *Archives of Sexual Behavior*, 40, 619-630. <https://doi.org/10.1007/s10508-010-9621-4>
- Andersen, B. L. i Cyranowski, J. M. (1994). Women's sexual selfschema. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67(6), 1079–1100. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.67.6.1079>
- Ashdown, B. K., Hackathorn, J. i Clark, E. M. (2011). In and out of the bedroom: Sexual satisfaction in the marital relationship. *Journal of Integrated Social Sciences*, 2(1), 40-57. https://www.jiss.org/documents/volume_2/issue_1/JISS_2011_Sexual_Satisfaction_in_Marriage.pdf
- Ashton, S., McDonald, K. i Kirkman, M. (2019). What does 'pornography' mean in the digital age? Revisiting a definition for social science researchers. *Porn Studies*, 6(2), 144-168. <https://doi.org/10.1080/23268743.2018.1544096>
- Astle, S., Anders, K. M., McAllister, P., Hanna-Walker, V. i Yelland, E. (2023). The conceptualization and measurement of sexual Self-Concept and sexual Self-Schema: a systematic literature review. *The Journal of Sex Research*, 62(1), 95-106. <https://doi.org/10.1080/00224499.2023.2244937>
- Balogun, F. i Omotade, O. (2018). "She must have been sleeping around"...: Contextual interpretations of cervical cancer and views regarding HPV vaccination for adolescents in selected communities in Ibadan, Nigeria. *PLoS One*, 13(9), Članak e0203950. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0203950>
- Colbert, L. K., Jefferson, J. L., Gallo, R. i Davis, R. (2009). A study of religiosity and psychological well-being among African Americans: Implications for counseling and psychotherapeutic processes. *Journal of Religion and Health*, 48, 278-289. <https://doi.org/10.1007/s10943-008-9195-9>
- Cooper, A., Galbreath, N. i Becker, M. A. (2004). Sex on the Internet: Furthering Our Understanding of Men With Online Sexual Problems. *Psychology of Addictive Behaviors*, 18(3), 223–230. <https://doi.org/10.1037/0893-164X.18.3.223>

- Cranney, S. (2020). The Influence of Religiosity/Spirituality on Sex Life Satisfaction and Sexual Frequency: Insights from the Baylor Religion Survey. *Review of Religious Research*, 62(2), 289–314. <https://doi.org/10.1007/s13644-019-00395-w>
- Cutting, M. i Walsh, M. (2008). Religiosity scales: What are we measuring in whom?. *Archive for the Psychology of Religion*, 30(1), 137-154. <https://doi.org/10.1163/157361208X317006>
- Davidov, E., Meuleman, B., Cieciuch, J., Schmidt, P. i Billiet, J. (2014). Measurement equivalence in cross-national research. *Annual Review of Sociology*, 40(1), 55-75. <https://doi.org/10.1146/annurev-soc-071913-043137>
- Dew, J., Uecker, J. i Willoughby, B. J. (2020). Joint Religiosity and Married Couples' Sexual Satisfaction. *Psychology of Religion and Spirituality*, 12(2), 201–212. <https://doi.org/10.1037/rel0000243>
- Diamond, L. M. i Huebner, D. M. (2012). Is good sex good for you? Rethinking sexuality and health. *Social and Personality Psychology Compass*, 6(1), 54–69. <https://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2011.00408.x>
- Edelman, B. (2009). Markets: Red light states: Who buys online adult entertainment?. *Journal of Economic Perspectives*, 23(1), 209-220. <https://doi.org/10.1257/jep.23.1.209>
- Feltey, K. M. i Poloma, M. M. (1991). From sex differences to gender role beliefs: Exploring effects on six dimensions of religiosity. *Sex roles*, 25, 181-193. <https://doi.org/10.1007/BF00289853>
- Floyd, C. G. i Grubbs, J. B. (2022). Context matters: How religion and morality shape pornography use effects. *Current Sexual Health Reports*, 14(3), 82-98. <https://doi.org/10.1007/s11930-022-00329-8>
- Francis, J. M., Myers, B., Nkosi, S., Petersen Williams, P., Carney, T., Lombard, C., Nel, E. i Morojele, N. (2019). The prevalence of religiosity and association between religiosity and alcohol use, other drug use, and risky sexual behaviours among grade 8-10 learners in Western Cape, South Africa. *PloS one*, 14(2), Članak e0211322. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0211322>
- Garcia, J. R. i Kruger, D. J. (2010). Unbuckling in the Bible Belt: Conservative sexual norms lower age at marriage. *Journal of Social, Evolutionary, and Cultural Psychology*, 4(4), 206–214. <https://doi.org/10.1037/h0099288>
- Gola, M., Lewczuk, K. i Skorko, M. (2016). What matters: Quantity or quality of pornography use? Psychological and behavioral factors of seeking treatment for problematic pornography use. *The Journal of Sexual Medicine*, 13, 815–824. <https://doi.org/10.1016/j.jsxm.2016.02.169>
- Grubbs, J. B., Exline, J. J., Pargament, K. I., Hook, J. N. i Carlisle, R. D. (2015). Transgression as addiction: Religiosity and moral disapproval as predictors of perceived addiction to pornography. *Archives of Sexual Behavior*, 44, 125-136. <https://doi.org/10.1007/s10508-013-0257-z>
- Grubbs, J. B., Exline, J. J., Pargament, K. I., Volk, F. i Lindberg, M. J. (2017). Internet pornography use, perceived addiction, and religious/spiritual struggles. *Archives of Sexual Behavior*, 46, 1733-1745. <https://doi.org/10.1007/s10508-016-0772-9>
- Grubbs, J. B., Grant, J. T. i Engelman, J. (2018). Self-identification as a pornography addict: Examining the roles of pornography use, religiousness, and moral incongruence. *Sexual Addiction & Compulsivity: The Journal of Treatment & Prevention*, 25(4), 269–292. <https://doi.org/10.1080/10720162.2019.1565848>
- Grubbs, J. B., Perry, S. L., Wilt, J. A. i Reid, R. C. (2019a). Pornography problems due to moral incongruence: An integrative model with a systematic review and meta-analysis. *Archives of Sexual Behavior*, 48, 397-415. <https://doi.org/10.1007/s10508-018-1248-x>

- Grubbs, J. B., Wright, P. J., Braden, A. L., Wilt, J. A. i Kraus, S. W. (2019b). Internet pornography use and sexual motivation: A systematic review and integration. *Annals of the International Communication Association*, 43(2), 117-155. <https://doi.org/10.1080/23808985.2019.1584045>
- Hackathorn, J. M., Ashdown, B. K. i Rife, S. C. (2016). The sacred bed: Sex guilt mediates religiosity and satisfaction for unmarried people. *Sexuality & Culture*, 20, 153-172. <https://doi.org/10.1007/s12119-015-9315-0>
- Hackett, C., Stonawski, M., Potancoková, M., Grim, B. J. i Skirbekk, V. (2015). The future size of religiously affiliated and unaffiliated populations. *Demographic Research*, 32(27), 829-842. <https://doi.org/10.4054/DemRes.2015.32.27>
- Hald, G. M. i Malamuth, N. M. (2008). Self-perceived effects of pornography consumption. *Archives of Sexual Behavior*, 37(4), 614-625. <https://doi.org/10.1007/s10508-007-9212-1>
- Hardy, S. A., Nelson, J. M., Moore, J. P. i King, P. E. (2019). Processes of religious and spiritual influence in adolescence: A systematic review of 30 years of research. *Journal of Research on Adolescence*, 29(2), 254-275. <https://doi.org/10.1111/jora.12486>
- Hayford, S. R. i Morgan, S. P. (2008). Religiosity and fertility in the United States: The role of fertility intentions. *Social Forces*, 86(3), 1163-1188. <https://doi.org/10.1353/sof.0.0000>
- Hernandez-Kane, K. M. i Mahoney, A. (2018). Sex through a sacred lens: Longitudinal effects of sanctification of marital sexuality. *Journal of Family Psychology*, 32(4), 425-434. <https://doi.org/10.1037/fam0000392>
- Higgins, J. A., Trussell, J., Moore, N. B. i Davidson, J. K. (2010). Virginity lost, satisfaction gained? Physiological and psychological sexual satisfaction at heterosexual debut. *The Journal of Sex Research*, 47(4), 384-394. <https://doi.org/10.1080/00224491003774792>
- Hill, P. C. i Edwards, E. (2013). Measurement in the psychology of religiousness and spirituality: Existing measures and new frontiers. U K. I. Pargament, J. J. Exline i J. W. Jones (Ur.), *APA handbook of psychology, religion, and spirituality (Vol. 1): Context, theory, and research* (str. 51-77). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/14045-003>
- Huber, S. i Huber, O. W. (2012). The centrality of religiosity scale (CRS). *Religions*, 3(3), 710-724. <https://doi.org/10.3390/rel3030710>
- Jayne, A., Koch, J. M. i Federici, D. J. (2021). Predictors of sex anxiety: Emphasis on religion in childhood, religious values, and family communication. *Sexuality & Culture*, 25(2), 525-539. <https://doi.org/10.1007/s12119-020-09781-x>
- Jensen, L. A. (2021). The cultural psychology of religiosity, spirituality, and secularism in adolescence. *Adolescent Research Review*, 6(3), 277-288. <https://doi.org/10.1007/s40894-020-00143-0>
- Kisa, S. i Kisa, A. (2024). Religious beliefs and practices toward HPV vaccine acceptance in Islamic countries: A scoping review. *PLoS One*, 19(8). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0309597>
- Koenig, H. G. (2015). Religion, spirituality, and health: a review and update. *Advances in mind-body medicine*, 29(3), 19-26.
- Koletić, G., Landripet, I., Tafro, A., Jurković, L., Milas, G. i Štulhofer, A. (2021). Religious faith and sexual risk taking among adolescents and emerging adults: A meta-analytic review. *Social Science & Medicine*, 291, 114488. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2021.114488>
- Kraus, S. W., Krueger, R. B., Briken, P., First, M. B., Stein, D. J., Kaplan, M. S., Voon, V., Abdo, C. H. N., Grant, J. E., Atalla, E. i Reed, G. M. (2018). Compulsive sexual behaviour disorder in the ICD-11. *World psychiatry : official journal of the World Psychiatric Association (WPA)*, 17(1), 109-110. <https://doi.org/10.1002/wps.20499>

- Kraus, S. W., Martino, S. i Potenza, M. N. (2016). Clinical characteristics of men interested in seeking treatment for use of pornography. *Journal of Behavioral Addictions*, 5, 169–178. <https://doi.org/10.1556/2006.5.2016.036>
- Lambe, J. L. (2004). Who wants to censor pornography and hate speech?. *Mass Communication & Society*, 7(3), 279-299. https://doi.org/10.1207/s15327825mcs0703_2
- Langley, R., Bably, M., Siebens, R., Díaz Moreno, J. M. i Huber, L. B. (2021). Does Religion Affect Perception of Pregnancy Timing among Women Using Contraception? *Review of Religious Research*, 63(2), 287–301. <https://doi.org/10.1007/s13644-021-00444-3>
- Lefevor, G. T., Sorrell, S. A. i Skidmore, S. J. (2024). How and Why Religiousness Influences Sexual Health: a Review. *Current Sexual Health Reports*, 1-10. <https://doi.org/10.1007/s11930-024-00390-5>
- Lemos, C. M., Gore, R. J., Puga-Gonzalez, I. i Shults, F. L. (2019). Dimensionality and factorial invariance of religiosity among Christians and the religiously unaffiliated: A cross-cultural analysis based on the International Social Survey Programme. *PloS one*, 14(5), <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0216352>
- Leondari, A. i Gialamas, V. (2009). Religiosity and psychological well-being. *International Journal of Psychology*, 44(4), 241-248. <https://doi.org/10.1080/00207590701700529>
- McFarland, M. J., Uecker, J. E. i Regnerus, M. D. (2011). The role of religion in shaping sexual frequency and satisfaction: Evidence from married and unmarried older adults. *Journal of Sex Research*, 48(2-3), 297-308. <https://doi.org/10.1080/00224491003739993>
- McQuillan, K. (2004). When does religion influence fertility? *Population and Development Review*, 30(1), 25–56. <https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2004.00002.x>
- Mennig, M., Tennie, S. i Barke, A. (2022). Self-perceived problematic use of online pornography is linked to clinically relevant levels of psychological distress and psychopathological symptoms. *Archives of Sexual Behavior*, 51(2), 1313-1321. <https://doi.org/10.1007/s10508-021-02101-w>
- Meuleman, B. i Billiet, J. (2011). Religious involvement: Its relation to values and social attitudes. U E. Davidov, P. Schmidt i J. Billiet (Ur.), *Cross-cultural analysis: Methods and applications* (str. 173–206). Routledge/Taylor & Francis Group.
- Morgan, E. M. (2011). Associations between young adults' use of sexually explicit materials and their sexual preferences, behaviors, and satisfaction. *Journal of Sex Research*, 48(6), 520-530. <https://doi.org/10.1080/00224499.2010.543960>
- Ortashi, O., Raheel, H. i Khamis, J. (2013). Acceptability of human papillomavirus vaccination among male university students in the United Arab Emirates. *Vaccine*, 31(44), 5141-5144. <https://doi.org/10.1016/j.vaccine.2013.08.016>
- Pargament, K. I. (Ur.) i Mahoney, A. i Exline, J. J., Jones, J. W. (Ur.) i Shafranske, E. P. (2013). Envisioning an integrative paradigm for the psychology of religion and spirituality. U K. I. Pargament, J. J. Exline i J. W. Jones (Ur.), *APA handbook of psychology, religion, and spirituality (Vol. 1): Context, theory, and research* (str. 3–19). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/14045-001>
- Pascoal, P. M., Narciso, I. D. S. B. i Pereira, N. M. (2014). What is sexual satisfaction? Thematic analysis of lay people's definitions. *Journal of Sex Research*, 51(1), 22-30. <https://doi.org/10.1080/00224499.2013.815149>
- Patterson, R. i Price, J. (2012). Pornography, religion, and the happiness gap: Does pornography impact the actively religious differently?. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 51(1), 79-89. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5906.2011.01630.x>

- Paul, B. i Shim, J. W. (2008). Gender, sexual affect, and motivations for Internet pornography use. *International Journal of Sexual Health*, 20(3), 187-199. <https://doi.org/10.1080/19317610802240154>
- Potki, R., Ziaei, T., Faramarzi, M., Moosazadeh, M. i Shahhosseini, Z. (2017). Bio-psycho-social factors affecting sexual self-concept: A systematic review. *Electronic Physician*, 9(9), 5172–5178. <https://doi.org/10.19082/5172>
- Poulsen, F. O., Busby, D. M. i Galovan, A. M. (2013). Pornography use: Who uses it and how it is associated with couple outcomes. *Journal of Sex Research*, 50(1), 72-83. <https://doi.org/10.1080/00224499.2011.648027>
- Rasmussen, K. i Bierman, A. (2016). How does religious attendance shape trajectories of pornography use across adolescence?. *Journal of Adolescence*, 49, 191-203. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2016.03.017>
- Rasmussen, K. R. i Kohut, T. (2019). Does religious attendance moderate the connection between pornography consumption and attitudes toward women?. *The Journal of Sex Research*, 56(1), 38-49. <https://doi.org/10.1080/00224499.2017.1396571>
- Rostosky, S. S., Dekhtyar, O., Cupp, P. K. i Anderman, E. M. (2008). Sexual self-concept and sexual self-efficacy in adolescents: A possible clue to promoting sexual health? *The Journal of Sex Research*, 45(3), 277–286. <https://doi.org/10.1080/00224490802204480>
- Saroglou V. (2011). Believing, bonding, behaving, and belonging: the big four religious dimensions and cultural variation. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 42(8), 1320-1340. <https://doi.org/10.1177/0022022111412267>
- Saroglou, V., Clobert, M., Cohen, A. B., Johnson, K. A., Ladd, K. L., Van Pachterbeke, M., Adamovova, L., Blogowska, J., Brandt, P.-Y., Çukur, C. S., Hwang, K.-K., Miglietta, A., Motti-Stefanidi, F., Muñoz-García, A., Murken, S., Roussiau, N. i Tapia Valladares, J. (2020). Believing, bonding, behaving, and belonging: The cognitive, emotional, moral, and social dimensions of religiousness across cultures. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 51(7-8), 551-575. <https://doi.org/10.1177/0022022120946488>
- Sima, A., Abbas, A., Mohebat, V., Haleh, G., Abolfazl, M., Hamid, T. i Kargarian-Marvasti, S. (2020). Risky sexual behavior among Iranian university students and its relationship with religiosity and familial support. *Family Medicine & Primary Care Review*, 22(4), 319-324. <https://doi.org/10.5114/fmpcr.2020.100428>
- Snell Jr, W. E., Fisher, T. D. i Walters, A. S. (1993). The Multidimensional Sexuality Questionnaire: An objective self-report measure of psychological tendencies associated with human sexuality. *Annals of Sex Research*, 6(1), 27-55. <https://doi.org/10.1007/BF00849744>
- Statista. (23. siječnja 2023). *Share of global population affiliated with major religious groups in 2022, by religion*. Preuzeto 6. svibnja 2025. s <https://www.statista.com/statistics/374704/share-of-global-population-by-religion/>
- Sutton, K. S., Stratton, N., Pytyck, J., Kolla, N. J. i Cantor, J. M. (2015). Patient characteristics by type of hypersexuality referral: A quantitative chart review of 115 consecutive male cases. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 41, 563–580. <https://doi.org/10.1080/0092623X.2014.935539>
- Tarakeshwar, N., Stanton, J. i Pargament, K. I. (2003). Religion: An overlooked dimension in cross-cultural psychology. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 34(4), 377-394. <https://doi.org/10.1177/0022022103034004001>
- Thomas, J. N. (2013). Outsourcing moral authority: The internal secularization of evangelicals' anti-pornography narratives. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 52(3), 457-475. <https://doi.org/10.1111/jssr.12052>

- Turner, Y. i Stayton, W. (2014). The twenty-first century challenges to sexuality and religion. *Journal of Religion and Health*, 53(2), 483-497. <https://doi.org/10.1007/s10943-012-9652-3>
- Van Nieuw Amerongen-Meeuse, J. C., Schaap-Jonker, H., Anbeek, C. i Braam, A. W. (2021). Religious/spiritual care needs and treatment alliance among clinical mental health patients. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 28(3), 370-383. <https://doi.org/10.1111/jpm.12685>
- Waite, L. J. i Joyner, K. (2001). Emotional satisfaction and physical pleasure in sexual unions: Time horizon, sexual behavior, and sexual exclusivity. *Journal of Marriage and Family*, 63(1), 247–264. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2001.00247.x>
- Warren, C. i Neer, M. (1986). Family sex communication orientation. *Journal of Applied Communication Research*, 14(2), 86-107. <https://doi.org/10.1080/00909888609360307>
- Willard, A. K. i Norenzayan, A. (2017). “Spiritual but not religious”: Cognition, schizotypy, and conversion in alternative beliefs. *Cognition*, 165, 137-146. <https://doi.org/10.1016/j.cognition.2017.05.018>
- Woo, Y. L., Razali, S. M., Chong, K. R. i Omar, S. Z. (2012). Does the success of a school-based HPV vaccine programme depend on teachers' knowledge and religion?-a survey in a multicultural society. *Asian Pacific Journal of Cancer Prevention*, 13(9), 4651-4654. <https://doi.org/10.7314/APJCP.2012.13.9.4651>
- World Health Organization. (b.d.). *Sexual health*. <https://www.who.int/health-topics/sexual-health>
- Wright, P. J. (2013). US males and pornography, 1973–2010: Consumption, predictors, correlates. *Journal of Sex Research*, 50(1), 60-71. <https://doi.org/10.1080/00224499.2011.628132>
- Wright, P. J., Bae, S. i Funk, M. (2013). United States women and pornography through four decades: Exposure, attitudes, behaviors, individual differences. *Archives of Sexual Behavior*, 42, 1131-1144. <https://doi.org/10.1007/s10508-013-0116-y>

Abstract

Religiosity and sexuality are important aspects of human functioning, but research into their connection is hampered by the complexity and multidimensionality of the construct of religiosity. This review examines the role of religiosity in pornography use, how religiosity is related to sexual satisfaction and anxiety, and its relationship to mental health in relation to sexual behaviors. In addition, this review attempts to answer the question of whether religiosity has a protective role in responsible sexual behavior. The results of the study show that pornography, although often perceived as a means of exploring one's own sexuality, can cause cognitive dissonance in religious individuals. When it comes to sexual satisfaction, the role that religiosity plays in sexual satisfaction depends on the marital status, while people who were raised in accordance with religious values often experience increased levels of anxiety related to sexual behavior. Moreover, it has been shown that the role that religiosity plays in the health of sexual minorities largely depends on the social and cultural context. In addition, it seems that religiosity significantly inhibits engagement in risky sexually behaviors.

Keywords: pornography, religion, sexual health, sexual minorities, sexuality